

โครงการประเมินระบบนิเวศ ในจังหวัดน่าน

Sub-global Assessment in Nan, Thailand

จังหวัดน่าน ดินแดนแห่งการก่อเกิดพิธีบวชป่าสืบชะตาแม่น้ำ เป็นแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งประยุกต์ใช้พิธีกรรมทางศาสนาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตั้งแต่ปี 2533 ซึ่งได้ขยายผลไปสู่พื้นที่ต่างๆ ของประเทศอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ ยังเป็นต้นแบบการทำงานของภาคประชาสังคม ที่มีการร่วมคิดร่วมทำจนเกิดเป็นกลุ่มและองค์กรต่างๆ ได้มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน มีรวมตัวกันและมีบทบาทในการพัฒนาจังหวัดชัดเจน ได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศ

แต่ปัจจุบันพื้นที่ป่าธรรมชาติในจังหวัดน่าน ได้ถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่การเกษตรเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์ โดยเฉพาะการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เห็นได้ทั่วไปจากสองข้างเส้นทางสัญจร การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนคาดไม่ถึง กระทั่งในปี 2553 มีพื้นที่ปลูกข้าวโพดกว่า 8.5 แสนไร่เพิ่มขึ้นจากปี 2550 กว่า 2 เท่า

เกิดอะไรขึ้น ???

จังหวัดน่าน
จะจับเคลื่อนนโยบาย
การเกษตรเชิงพาณิชย์
ควบคู่กับการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติ
เพื่อให้สังคมอยู่ดีมีสุข
ได้อย่างไร ?

เกษตรกรบอกว่าเขาไม่มีทางเลือก ต้องหาเงินเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน นักวิชาการชี้ว่า เพราะนโยบายรับจํานำผลผลิตการเกษตรและการประกันราคาพืชผลการเกษตรของรัฐบาล เป็นตัวกระตุ้น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติก็เห็นเป็นเช่นนั้น และยังเห็นว่าการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและตลาด ก็สนับสนุนและเพิ่มการผลิตของเกษตรกรเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม สิ่งทั้งหลายฝายเห็นตรงกัน ก็คือ เพราะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ **ปลูกง่าย ราคาดี มีแหล่งเงินทุน มีตลาดแน่นอน และสร้างรายได้เร็ว**

แต่เมื่อผลกระทบที่ตามมาเกิดชัดเจนมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะการพังทลายของดินบนพื้นที่ลาดชันและที่สูง การชะล้างตะกอนสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ การปนเปื้อนของสารเคมีในแหล่งน้ำใช้ และพิษของสารเคมีต่อเกษตรกร ทำให้หลายคนไม่ได้นั่งเฉย พยายามปรับเปลี่ยนและลดพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ไปเป็นการปลูกไม้ยืนต้นต่างๆ ในขณะที่เกษตรกรเองก็อยากมีทางเลือกอื่นเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การประเมินระบบนิเวศในจังหวัดน่าน เป็นการศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศป่าไม้และเกษตรเชิงเดี่ยว กับการอยู่ดีมีสุขของประชาชน ด้วยการประเมินค่าทางเศรษฐศาสตร์ พร้อมเสนอภาพอนาคตและทางเลือกในการจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม

ดำเนินงานมีระยะเวลา 15 เดือน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2553 ถึงเดือนกันยายน 2554 โดยสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ร่วมกับคณะทำงานในพื้นที่เป้าหมาย กลุ่มน้ำยาว 2 (ยาว-อวน-มวบ) ได้แก่ ต.อวน อ.ปัว ต.ป่าแลวหลวง และ ต.พงษ์ อ.สันติสุข ด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และการมีพันธะร่วมกับภาคี เพื่อให้มีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นและการพัฒนาระดับอื่นๆ ต่อไป

ทรัพยากรเปลี่ยนแปลง พื้นที่ป่าธรรมชาติบริเวณพื้นที่สูงและพื้นที่ปลูกข้าวบริเวณที่ราบ ได้ถูกเปลี่ยนไปปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แหล่งน้ำตื้นเขิน น้ำไม่เพียงพอในการเกษตร ในบางช่วงมีการปนเปื้อนของสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร จนไม่สามารถนำมาใช้อุปโภค ในขณะที่ต้องประสบปัญหาน้ำหลากในช่วงฤดูฝน พบการพังทลายของหน้าดินรุนแรงและบ่อยขึ้น เกิดไฟป่าและหมอกควันในหน้าแล้งกระจายทั่วพื้นที่

สังคมและสุขภาพเปลี่ยนไป ชุมชนมีรายได้เพิ่มแต่หนี้สินก็เพิ่มขึ้นด้วย เพราะต้นทุนการเกษตรสูงขึ้น ต้องพึ่งพากู้ยืมเงินสูงขึ้นด้วย พบการปนเปื้อนของสารเคมีในเลือดของผู้ที่เข้าตรวจส่วนใหญ่ สังคมในชุมชนเปลี่ยนไป มีการจ้างแรงงานเข้ามา

“ความอยู่ดีมีสุข” ที่นึกถึงเป็นลำดับแรกๆ ได้แก่ **การมีสุขภาพที่ดี** ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ มีความสุขทั้งทางกายและใจ **การมีความมั่นคงในชีวิต** ด้านอาชีพและที่ดินทำกิน รวมทั้งการไม่มีภัยธรรมชาติ **การมีสังคมน่าอยู่** ซึ่งคนในชุมชนมีการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และ**การมีสิ่งพื้นฐานในการดำรงชีวิต** ได้แก่ อาหารและน้ำที่สะอาดและปลอดภัย

ที่มา: สรุปจากการระดมความคิดเห็นของคณะทำงาน 3 ตำบล

การศึกษานี้ได้ดำเนินงานไปพร้อมๆ กับ โครงการสนับสนุนทางเลือกการพัฒนาเพื่อบรรลุเป้าหมายสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างกระทรวงมหาดไทย โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และจังหวัดต่างๆ ในประเทศไทย อันได้แก่ จังหวัดน่าน จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนข้อมูลและทางเลือกการพัฒนาสู่กระบวนการตัดสินใจและวางแผนระดับต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีกลไกอื่นๆ ที่จังหวัดน่านให้ความสำคัญและจะนำมาสนับสนุนการดำเนินงาน ได้แก่ แปลงสาธิตลดการปลูกข้าวโพดฯ โฉนดชุมชน และกองทุนต้นน้ำ เป็นต้น

บูรณาการประเด็นความยากจนและสิ่งแวดล้อมสู่กระบวนการตัดสินใจและวางแผนระดับต่างๆ

ติดต่อและสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม

วิลาวรรณ น้อยภา
ผู้ประสานงานโครงการสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
โทร. 0 2503 3333 ต่อ 505
08 9161 5789
E-mail: wilavan@tei.or.th

